

**ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН
ЦАГААН-УУЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН ТОГТООЛ**

2015 оны 05 сарын 12 өдөр

Дугаар 28

Шарга

**Багийн иргэд нийтийн хурлын
үлгэрчилсэн дэг батлах тухай**

Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.7 дахь заалтыг үндэслэн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдээс ТОГТООХ нь:

1. Багийн Иргэд нийтийн хурлын хуралдааны үлгэрчилсэн дэгийг хавсралтаар баталсугай.
2. Батлагдсан дэгийг өөрийн багийн онцлогт тохируулан БИНХ-аараа хэлэлцүүлэн баталж хэрэгжүүлж ажиллахыг багийн Засаг дарга, БИНХ-ын дарга нарт үүрэг болгосугай.
3. Тогтоолын хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллахыг ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн нарийн бичгийн дарга Л.Сэрсмаад үүрэг болгосугай

ДАРГА

Ч.АЗБАЯР

**БАГИЙН ИРГЭДИЙН НИЙТИЙН
ХУРЛЫН ХУРАЛДААНЫ ҮЛГЭРЧИЛСЭН ДЭГ**

1 дүгээр зүйл . Дэгийн зорилт

1.1 Энэхүү дэгийн зорилт нь багийн иргэдийн Нийтийн хурлын хуралдаан иргэдийн Нийтийн хурлын Тэргүүлэгчдийн хуралдааныг зохион байгуулах, хуралдаанаар тодорхой асуудал хэлэлцэх, санал хураах, шийдвэр гаргах, биелэлтийг хянаж, тайлагнахтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Нийтлэг үндэслэл

2.1.Баг, хорооны иргэдийн нийтийн хурлын үйл ажиллагааны зохион байгуулалтын үндсэн хэлбэр нь хуралдаан мөн.

2.2.Багийн иргэдийн Нийтийн хурлын хуралдааны зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг Монгол улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Төсвийн тухай болон бусад холбогдох хууль, энэхүү дэгээр зохицуулна.

3 дугаар зүйл. Хуралдааны үндсэн зарчим

3.1. Хуралдаан хууль дээдлэх, асуудлыг чөлөөтэй хэлэлцэж, цөөнхийн саналыг хүндэтгэн сонсож олонхын саналаар шийдвэрлэх зарчмыг удирдлага болгоно.

3.2.Багийн иргэдийн нийтийн хурал нь ардчилсан, нээлттэй, ил тод, шударга байх зарчмыг баримтална.

3.3 Багийн хурлын хуралдааныг жилд 3 –аас доошгүй удаа хуралдуулна.

3.4. Багийн иргэдэд хуралдаан хийх тухай зарыг хүртээмжтэйгээр хүргэх ажлыг зохион байгуулна.

4 дүгээр зүйл . Хуралдааны тов , ирц ба хэлэлцэх асуудал

4.1.Багийн иргэдийн Нийтийн иргэдийн хурлын Тэргүүлэгчид өөрийн бүрэн эрх болон хууль тогтоомжинд заасан эрхэд хамаарах асуудлын хүрээнд Хурлын хуралдааны хэлэлцэх асуудлыг хуралдаан болохоос 10 –аас доошгүй хоногийн өмнө тогтоож, хуралдааны товийг зарлана.

4.2.Цаг үеийн шаардлагатай асуудлаар Хурлын Тэргүүлэгчид энэ дэгийн 4.1-д заасан ээлжит хуралдааны чөлөө цагт хуульд заасан өөрийн бүрэн эрхийн асуудлаар хуралдаж, үр дүнгийн талаар Хуралд мэдэгдэж байна.

4.3.Багийн иргэд нийтийн хурлын хуралдааны бэлтгэлийг хангах , хэлэлцэх асуудлын төслийг боловсруулах зорилгоор багийн дэргэдэх төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, нутаг дэвсгэрийн албан байгууллагын ажилтнууд иргэдийг урьж санал солилцож болно.

4.4.Багийн хурлын хуралдаанд зөвхөн тухайн багийн сонгуулийн насны иргэн бүр оролцож болох бөгөөд хуралдаанд багт 4 өрх тутмаас тус бүр нэг хүн хүрэлцэн

ирсэн тохиолдолд хүчинтэйд тооцно. Засаг даргад нэр дэвшүүлэх, түүнийг чөлөөлөх, огцруулах, буюу огцрох тухай хүсэлтийг нь хэлэлцэх тохиолдолд багийн хуралд 50-аас доошгүй хувийн төлөөлөл оролцсон бол хүчинтэйд тооцно.

4.5. Зохион байгуулалтын асуудал хэлэлцэхээс бусад тохиолдолд багийн хурлыг хэсэгчлэн зохион байгуулж болно.

4.6. Хуралдаанаар Хурал өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлын зэрэгцээ эрх бүхий дээд шатны байгууллагаас шийдвэрлүүлэхээр шилжүүлсэн асуудал, багийн Засаг дарга, Хурлын тэргүүлэгчид, Улсын их хурлын гишүүн, аймаг, сум дүүргийн ИТХ-ын Төлөөлөгчид болон хуульд заасан бусад байгууллагаас өөрсдийн эрх хэмжээний хүрээнд шийдвэрлүүлэхээр оруулсан асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

5 дугаар зүйл. Багийн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлууд:

5.1. Хурлын хуралдааны дарга, Хурлын Тэргүүлэгчидийг сонгох чөлөөлөх

5.2. Багийн засаг даргыг томилуулахаар нэр дэвшүүлэх, чөлөөлөх, огцруулах санал болон Засаг даргын огцрох тухай хүсэлтийг хүлээж авах эсэхтэй холбогдсон саналыг хэлэлцэн сумын Засаг даргад уламжлах

5.3. Хурлын дотоод зохион байгуулалтыг асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх

5.4. Багийн засаг даргын тайланг хэлэлцээд ажилд нь үнэлэлт дүгнэлт өгөх

5.5. Багийн иргэдийг шагнаж урамшуулах, дэмжлэг, тусламж үзүүлэх саналыг сумын Засаг даргад уламжлах

5.6. Өрхийн албан татвар, бусад ноогдол үүргээс түр чөлөөлөх буюу хөнгөлөлт үзүүлэх тухай саналыг сумын засаг даргад оруулах

5.7. Иргэдийн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас тухайн нутаг дэвсгэрийн байгалийн тодорхой төрлийн баялгийг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, эзэмших тухай хүсэлтийг хэлэлцэж саналаа сум хуралд уламжлах

5.8. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулал, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээ тэдгээрийг хэрэгжүүлэх дараалал, арга замын талаар багт олон нийтийн нээлттэй санал асуулга явуулсан дүнг хэлэлцэн тэргүүлэх ач холбогдол бүхий төсөл, арга эрэмбэлэн сонгох

5.9. Багийн Засаг дарга иргэдэд урамшил дэмжлэг тусламж үзүүлэх, ажлаа хэвийн явуулах нөхцлийг хангах зориулалт бүхий мөнгөн хөрөнгийн сантай бол зарцуулалтынх нь дүнг хэлэлцэх

5.10. Хуульд заасан бусад асуудал.

6 дугаар зүйл. Багийн хурлын даргын эрх

6.1. Тухайн хурлын хуралдааныг даргалах, хуралдааныг товлосон цагт эхлүүлж дэгийн дагуу зохион байгуулж, зөрчигдвөл таслан зогсоох,

6.2. Эрх бүхий этгээдээс Хурал, Тэргүүлэгчдээр хэлэлцүүлэхээр тавьсан саналыг хүлээн авах, гарах шийдвэрийн төслийг боловсруулах, хуралдаанаар хэлэлцүүлэх ажлыг зохион байгуулах,

6.3. Үг хэлэхээр саналаа ирүүлсэн дарааллыг баримтлан иргэдэд асуулт асуух үг хэлэх зөвшөөрөл өгөх,

6.4. Гарсан саналаар санал хураалт явуулж дүнг мэдээлэх,

6.5. Хуралдааны дэгийг сахиулах

6.6. Хуралдааны шийдвэрийг албажуулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах

6.7. Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах ажлыг зохион байгуулах

6.8. Нутаг дэвсгэртээ хууль тогтоомжын хэрэгжилтийг хангуулах ажлыг зохион байгуулж, биелэлтэнд нь хяналт тавьж, үр дүнг хурлаараа хэлэлцүүлэх,

6.9. Багийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, эдийн засаг, нийгмийн жилийн зорилтын биелэлттэнд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж биелэлтийг хангуулах арга хэмжээ авах, тайланг хурлаараа хэлэлцүүлэх,

6.10. иргэн, Аж ахуйн нэгж байгууллагаас тухайн хуралд ирүүлсэн өргөдөл, санал, гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулж, энэ талаар жилд нэгээс доошгүй удаа Хуралд тайлагнах,

6.11. Төрийн дээд болон бусад шагналаар шагнуулах саналыг Тэргүүлэгчдийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж зохих дээд байгууллагад уламжлах,

6.12. Хууль тогтоомжид заасан бусад эрх, үүрэг,

7 дугаар зүйл. Санал хураалт явуулах ерөнхий журам

7.1. Хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа асуудлыг ил болон нууц санал хураалтаар шийдвэрлэнэ.

7.2. Ил санал хураалтыг гар өргөж, нууц санал хураалтыг санал хураах хуудсаар явуулна.

7.3. Санал хураах хуудас ашиглан нууц санал хураалт явуулах бол Хуралд оролцогчдоос тооллогын комисс байгуулан санал хураалт явуулж, дүнг танилцуулна.

7.4. санал хураалт явуулах үед иргэн санал өгөх эрхээ зөвхөн өөрөө эдлэх бөгөөд энэхүү эрхээ бусдад шилжүүлэх, бусад иргэний өмнөөс санал өгөхийг хориглоно.

8 дугаар зүйл. Хурлын хуралдаанд асуудал оруулах эрх

8.1. Багийн Иргэд нийтийн хуралд тухайн шатны Засаг дарга, тухайн багаас сонгогдсон Иргэдийн төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч, баг хорооны. Хурлын Тэргүүлэгчид асуудал санаачлан хэлэлцүүлэхээр оруулах эрхтэй.

8.2. Төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн, иргэний нөхөрлөл, хоршоо хуралд асуудал хэлэлцүүлэхээр санал дэвшүүлж болно.

8.3. Хуралд асуудал хэлэлцүүлэхээр санал дэвшүүлж байгаа төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн, иргэний нөхөрлөл, хоршоо нь тогтоолын төслөө боловсруулан, холбогдох тооцоо, судалгаа лавлагааг бэлтгэн, хуралдаан болохоос 1-ээс доошгүй хоногийн өмнө БИНХ-ын Тэргүүлэгчдэд тараана.

9 дүгээр зүйл. Хурлын хуралдааныг зохион байгуулах.

9.1. Хуралдаан даргалагч хуралдааныг нээж товч үг хэлэх бөгөөд ирц, хуралд урилгаар оролцож байгаа хүмүүсийн талаар танилцуулна.

9.2. Хуралдааны даргалагч хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж батлуулна.

9.3. Хэлэлцэх асуудалтай холбоотой илтгэл, сонсгол мэдээллийг хэлэлцүүлнэ. Хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбоотой зураг хүснэгт, танилцуулга, дүрс ба дууны бичлэг, биет зүйлс түүний загвар хэсгийг үзүүлж болно.

9.4. Хуралдаанд оролцож байгаа иргэд хуралдааны дэг, хуралдааны даргын шаардлагыг биелүүлэх үүрэгтэй бөгөөд үг хэлэх, санал шүүмжлэл гаргах, асуулт тавих эрхийг дараах байдлаар эдэлнэ. Үүнд:

9.4.1. үг хэлэх, асуулт асуухдаа урьдчилан мэдэгдэн дараалалд орж хуралдаан даргалагчаас зөвшөөрөл авах

9.4.2. Тогтоосон хугацаанд үгээ хэлэх, асуулт асуух энэхүү эрхээ бусдад шилжүүлэхгүй байх.

9.4.3. Хуралдаан даргалагч зөвшөөрөл өгөөгүй байхад үг хэлэх буюу асуулт тавих энэхүү эрхээ эдлэхдээ бүдүүлэг үг хэллэг хэрэглэх бусдыг доромжлох, нэр төрийг нь гутаах, басамжлах, яриаг нь таслах, өөрийн саналыг дэмжүүлэх буюу бусдын саналыг үгүйсгэх зорилгоор шахалт үзүүлэх, хүч хэрэглэх зэрэг үйлдэл гаргахгүй байх.

9.4.4. Хэлэлцэж байгаа асуудал бүрээр эхний удаад 5 минут хүртэл, дараагийн удаад 4 минут хүртэл хугацаагаар үг хэлнэ. Үг хэлэх хугацааг тухайн хэлэлцэх асуудлаас шалтгаалан тухайн хуралдаанаас тогтоож болно.

9.4.5. Хуралдааны санал шүүмжлэлийг хуралдаанд оролцогчдын олонхийн саналаар тасална. Шаардлагатай гэж үзсэн цөөнхийн саналыг сонсож, саналын томъёололоор 1 удаа санал хураалгаж болно. Мөн цөөнхийн саналыг хуралдааны тэмдэглэлд тусгана.

9.4.6. Хурлын тогтоол бусад баримт бичгийн төслийг нарийвчлан хянаж иргэдийн саналыг тусгах, нягтлан боловсруулах зорилготой хуралдаанаас гарах шийдвэрийн төслийг боловсруулах ажлын хэсгийг байгуулж болно.

9.5. Хуралдааны дарга бичгээр ирсэн санал, асуултын талаар танилцуулж хэлэлцүүлэх, санал хурааж дүнг мэдээлж, шийдвэрийг батлуулна.

10 дугаар зүйл. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажлын талаар хэлэлцэх.

10.1. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажлын талаар хэлэлцэх Хурлын тухай зар, мэдээллийг хүргэхдээ орон нутгийн хөгжлийн сангаас хувиарлагдсан хөрөнгийн хэмжээ, хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр төсөл өмнөх жилүүдийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар товч тайланг тусгасан байна.

10.2. Багийн Иргэдийн Нийтийн хурал дээр багийн Засаг дарга Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр өмнө хийсэн ажлын дүн, хөндлөнгийн хяналтын үнэлгээг танилцуулах, тухайн жилд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээ, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх дараалал, арга замын талаар болон энэ талаар иргэдээс санал авсан дүнгийн талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг өгнө.

10.3. Баг хуралд оролцогчид танилцуулга, санал асуулгын дүнтэй холбогдуулж асуулт асууж хариулт авна.

10.4. Шинээр нэмж оруулах санал байгаа эсэх талаар хуралд оролцогчдын саналыг сонсоно.

10.5.Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээ нэг бүрээр санал хураалт явуулж, олонхын саналаар дэмжигдсэн саналыг хамгийн олон санал авсан, ач холбогдлыг харгалзан эрэмбэлнэ.

10.6.Жагсаалтыг нэг бүрчлэн хэлэлцэн гар өргөх эсвэл саналын хуудсаар санал авч шалгаруулна.

10.7.Хурлын тэмдэглэлийн "Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үлгэрчилсэн журам"-ын 2 дугаар маягтыг бөглөж сумын Засаг дарга Тамгын газарт хүргүүлнэ.

11 дүгээр зүйл. Хуралдааны шийдвэр.

11.1.Хурал хэлэлцсэн асуудлаар тогтоол гаргах бөгөөд тогтоолыг тухайн багийн Хурлын хуралдаанд оролцогчдын олонхын саналаар батална.

11.2. хурлын тогтоолд Хурлын дарга, Хурлын даргыг сонгох чөлөөлөх тухай тогтоолд тухайн хуралдаан даргалагч тус тус гарын үсэг зурна.

11.3. Хурлын шийдвэрийг ёсчлон баталсан дараа шаардлагатай байгууллагад ажлын гурав хоногийн дотор хүргүүлэх бөгөөд цахим хуудас, мэдээллийн самбарт байрлуулж олон нийтэд мэдээлнэ.

11.4.Хурлын шийдвэр нь хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрт нийцээгүй бол түүнийг Хурал өөрөө өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болгоно.

12 дугаар зүйл. Хурлын хуралдаан, Тэргүүлэгчдийн хуралдааны тэмдэглэлийг хөтлөх журам

12.1.Хуралдаан бүр дээр түүний үйл ажиллагааг нарийн тэмдэглэсэн тэмдэглэлийг хөтөлнө. Үүнд:

12.1.1.Хуралдааны дугаар, хуралдаан хийсэн он, сар, өдөр

12.1.2.Хуралдааны ажиллагаа эхэлсэн, дууссан, илтгэл, хавсралт илтгэл, санал, шүүмжлэл, асуулт, хариулт, асуулга, тайлбар, лавлагаа өгсөн хугацааны хамт тэмдэглэнэ.

12.1.3.Хуралдааны ирцийг тоо хувиар

12.1.4. хуралдаан нээсэн хүний овог нэр, хуралдааны даргад хэний саналаар, ямар албан тушаалтай, хэнийг сонгосон,

12.1.5.Илтгэл хавсралт илтгэл, бусад асуудлыг ямар албан тушаалтай хэн оруулсан.

12.1.6.Илтгэгчээс асуусан асуулт, түүнд өгсөн хариулт,

12.1.7. Санал шүүмжлэл гаргасан иргэний нэр, хаяг урилгаар оролцсон хүмүүсийн нэр албан тушаал

12.1.8.Хуралдааны ажиллагааны явцад тавигдсан асуулт, түүнд өгсөн хариулт

12.1.9.Баталсан шийдвэрүүдийн нэр, хурлын тогтоолуудыг хэлэлцүүлж батлуулсан журам саналын дүн

12.1.10. Хуралдааны явцад хэлэлцсэн, сонордуулсан, тараасан баримт бичгийн тухай мэдээлэл

12.1.11. Хуралдааны даргад тусгайлан тэмдэглүүлэхээр өөрөө бичиж өгсөн материал

12.1.12.Хуралдааны тэмдэглэлийг хуралдаан дууссанаас хойш ажлын 14 хоногт багтаан дуу бичлэгтэй тулган бичгийн хэлбэрт оруулж холбогдох албан тушаалтгаар хянуулан Хурлын дарга гарын үсэг зурж хуралдааны материалд хавсаргана.

12.1.13. Хуралдаан зарласнаас эхлэн шийдвэр гарган баталгаажуулах үе хүртлэх үйл ажиллагааг дарааллын дагуу бичиг баримтыг нэгтгэн, бичиг хэргийн стандартын дагуу сум хурлын Архивт хүлээлгэн өгнө.

12.2.Хуралдааны тэмдэглэл нийтэд нээлттэй байх бөгөөд хувилж авахыг хүссэн иргэн нь хуулбарлах зардлыг өөрөө хариуцана.

13 дугаар зүйл. Хурлын шийдвэрийг албажуулах, холбогдох байгууллагад хүргэх мэдээлэх ажлыг зохион байгуулах

13.1.Хуралдааны тогтоолыг мөрдөх хугацааг тусгайлан заагаагүй бол уг хуралдаан болсон өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөнө.

13.2.Хуралдааны шийдвэрийн албажуулах, мэдээлэх байгууллага, иргэдэд хүргэх, сурталчлах биелэлтийг зохион байгуулах ажлыг хурлын Тэргүүлэгчид, сумын Засаг даргын Тамгын газар, хэлтэс албад, хэвлэл мэдээллийн ажилтан хариуцна.

13.3.Хурлын шийдвэрийн биелэлт, хурлын тэмдэглэлээр өгсөн үүргийн биелэлтийн талаар хагас жил тутамд хуралдаанд танилцуулж байна.

13.4.Хурлын шийдвэрийг биелүүлээгүй албан тушаалтанд хуулийн дагуу хариуцлага тооцох саналыг холбогдох албан тушаалтанд тавьж байна.

14 дүгээр зүйл. Хэлэлцүүлэг нээлттэй сонголт, уулзалт зохион байгуулах талаар

14.1. Хурлын төлөөлөгчид, Засаг даргын Тамгын газартай хамтран жил бүрийн 02 дугаар сарын эхний 10 хоногт багтаан өмнөх жилийн ажлын үр дүн хийх ажлын зорилт, эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар олон нийтийн нээлттэй хэлэлцүүлгийг зохион байгуулна.

14.2.Хэлэлцүүлэг, нээлттэй сонголт, уулзалтын тов, болох газрыг 10-аас доошгүй хоногийн өмнө олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр зарлах бөгөөд оролцогчид нь оролцох хүсэлтээ цахим хуудас ба баг, хорооны Засаг даргын албаар дамжуулан бичгээр өгнө.

15 дугаар зүйл. Хуралдааны дэг хүчин төгөлдөр болох

15.1.Энэхүү Хуралдааны дэгийг батлагдсан өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.